

Lect. univ. dr. NOREL NEAGU
Universitatea „NICOLAE TITULESCU”

**COOPERAREA JUDICIARĂ
INTERNĂȚIONALĂ
ÎN MATERIE PENALĂ
(TEORIE ȘI PRACTICĂ JUDICIARĂ)**

Universul Juridic
București
-2012-

Editat de S.C. Universul Juridic S.R.L.

Copyright © 2012, S.C. Universul Juridic S.R.L.

Toate drepturile asupra prezentei ediții aparțin

S.C. Universul Juridic S.R.L.

Nicio parte din acest volum nu poate fi copiată fără acordul scris al

S.C. Universul Juridic S.R.L.

**NICIUN EXEMPLAR DIN PREZENTUL TIRAJ NU VA FI
COMERCIALIZAT DECÂT ÎNSOTIT DE SEMNĂTURA
ȘI ȘTAMPILA EDITORULUI, APLICATE PE INTERIORUL
ULTIMEI COPERTE.**

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

NEAGU, NOREL

Cooperarea judiciară internațională în materie penală /

Norel Neagu. - București : Universul Juridic, 2012

Bibliogr.

ISBN 978-973-127-681-6

343.1

REDACȚIE: tel./fax: **021.314.93.13**
tel.: **0731.121.218**
e-mail: **redactie@universuljuridic.ro**

DEPARTAMENTUL tel.: **021.314.93.15; 0726.990.184**
DISTRIBUȚIE: fax: **021.314.93.16**
e-mail: **distributie@universuljuridic.ro**

www.universuljuridic.ro

COMENZI ON-LINE,

CU REDUCERI DE PÂNĂ LA 15%

ABREVIERI

<i>adde</i>	a se adăuga
alin.	alineat
<i>apud.</i>	citată după
art.	articol
B. Of.	Buletinul Oficial, Partea I
BJ	Buletinul Jurisprudenței
c.	contra
Cas.	Casație
C. civ.	Codul civil
C. civ. elv. (fr.) (it.)	Codul civil elvețian (francez) (italian) etc.
C. com.	Codul comercial
CD	Culegere de Decizii
CEDO	Curtea Europeană a Drepturilor Omului (Strasbourg)
CJCE	Curtea de Justiție a Comunităților Europene (Luxembourg)
CJUE	Curtea de Justiție a Uniunii Europene
C. pen.	Codul penal
C. pr. pen.	Codul de procedură penală
<i>cf.</i>	a se compara cu
col. civ.	colegiul civil
C. Ap.	Curtea de Apel
CC	Curtea Constituțională
CSJ	Curtea Supremă de Justiție (1990-2003)
dec.	decizia
dec. civ. (pen.)	decizia civilă (penală) etc.
D.	Decret
D.L.	Decret-lege
Dreptul	Revista „Dreptul”
ed.	ediție
Ed.	Editura
<i>eod. loc.</i>	<i>eodem loco</i> , „în același loc”
<i>et alii</i>	și alții (altele)
ex.	(de) exemplu
etc.	<i>etcaetera</i> („și celelalte”)
fr.	francez
g.	german
H.G.	Hotărârea Guvernului României
HCM	Hotărârea Consiliului de Miniștri
<i>ibidem</i>	în același loc
<i>idem</i>	același autor

<i>id</i>	id est, „adică”
<i>infra</i>	mai jos
ÎCCJ	Înalta Curte de Casație și Justiție
JO	Jurnalul Oficial al Uniunii Europene
Jud.	Judecătoria
L.	Lege
<i>loc. cit.</i>	locul citat
M. Of.	Monitorul Oficial al României, Partea I
n.a.	nota autorului
n.n.	nota noastră (a autorului)
nr.	numărul
O.G.	Ordonanța Guvernului
O.U.G.	Ordonanța de urgență a Guvernului
<i>op. cit.</i>	opera citată
p.	pagina
pp.	paginile
p.n.	paranteza noastră
par.	paragraful
<i>passim</i>	în diverse locuri
pt.	pentru
pct.	punctul
Plen TS	Plenul Tribunalului Suprem
s. civ.	secția civilă
s. civ. propr. int.	secția civilă și de proprietate intelectuală
s. com.	secția comercială
s. cont. adm.	secția contencios administrativ
sent. civ. (pen.)	sentință civilă (penală) etc.
s.n.	sublinierea noastră
s. pen.	secția penală
<i>supra</i>	mai sus
ș.a.	și alții (altele)
t.	tomul
T.	Tribunalul
TCE	Tratatul Comunităților Europene
T. jud.	Tribunalul județean
T. reg.	Tribunalul regional
TS	Tribunalul Suprem
urm.	următoarele
V.	a se vedea
vs.	versus, „contra”
vol.	volumul

CUVÂNT-ÎNAINTE

Dezvoltarea fără precedent a relațiilor internaționale în societatea contemporană a fost însoțită de o creștere, de asemenea fără precedent, a criminalității internaționale prin proliferarea unor forme ale criminalității organizate pe teritoriul mai multor state.

Progresul tehnico-științific înregistrat, precum și extinderea procesului de democratizare la nivel internațional, a creat posibilitatea mișcării cu ușurință a persoanelor și mărfurilor, conducând implicit la dezvoltarea societății umane în ansamblul său. Efectul indiscutabil benefic, pentru întreaga umanitate, a creat însă și posibilitatea unei largi proliferări a fenomenului criminalității la nivel mondial.

Pericolul tot mai accentuat determinat de creșterea criminalității transnaționale, necesitatea prevenirii și combaterii cu mai multă eficiență într-un cadru organizat la nivel mondial, a determinat adoptarea unor instrumente regionale sau mondiale care să unifice eforturile statelor lumii în stoparea proliferării criminalității transnaționale.

A apărut treptat nevoia cooperării între state pentru predarea sau primirea persoanelor care au săvârșit infracțiuni pe teritoriul unui stat, refugiindu-se apoi în alt stat în vederea evitării urmăririi penale, judecării sau executării pedepsei. De asemenea, condamnarea unei persoane într-un stat, urmată de executarea pedepsei în statul al cărei resortisant este, implică cu necesitate cooperarea între cele două state pentru recunoașterea hotărârii străine și punerea în executare a acesteia. În vederea justei soluționări a unei cauze cu elemente de extraneitate, sunt necesare și alte metode de cooperare judiciară, cum ar fi indisponibilizarea ori confiscarea bunurilor care au servit la săvârșirea infracțiunii ori a produsului acesteia, bunuri care se află pe teritoriul altui stat, transmiterea unor obiecte ce constituie mijloace de probă, ascultarea unor martori sau experți care se regăsesc în alt stat decât în cel în care se desfășoară procesul penal, constituirea unor echipe comune de anchetă în vederea soluționării unor cauze cu caracter transnațional.

Cooperarea judiciară internațională în materie penală, reglementată prin Legea nr. 302/2004, constituie o provocare de maximă actualitate în domeniul dreptului, atât datorită importanței, cât și complexității pe care le implică, cu consecințe pe plan național și internațional.

Acestea sunt doar câteva din motivele care au determinat elaborarea cursului de față. Cursul de cooperare judiciară în materie penală este destinat în principal studenților de la cursurile de zi, precum și celor care urmează învățământul universitar deschis la distanță, fiind în același timp un instrument util pentru practicieni.

În elaborarea cursului am ținut seama nu numai de lucrările juridice fundamentale în materia cooperării judiciare internaționale în materie penală, dar și de impactul produs în practica judiciară de unele soluții adoptate de Curtea Europeană a Drepturilor

Omului, Curtea de Justiție a Uniunii Europene, Curtea Constituțională, precum și Înalta Curte de Casație și Justiție în recursurile în interesul legii, subliniindu-se necesitatea interpretării prevederilor legale vizate în spiritul acestor hotărâri.

Prin întregul său conținut, cursul are menirea de a contribui la înțelegerea și aplicarea corectă a dispozițiilor Legii nr. 302/2004 privind cooperarea judiciară internațională în materie penală, la interpretarea lor unitară, la găsirea soluțiilor corespunzătoare pentru diversele situații care inevitabil apar în practica judiciară.

Autorul

Titlul I

CONSIDERAȚII GENERALE

PRIVIND COOPERAREA JUDICIARĂ INTERNAȚIONALĂ

ÎN MATERIE PENALĂ

Secțiunea I

Introducere. Importanța și necesitatea cooperării judiciare internaționale în materie penală

Secolul XX a fost secolul unei dezvoltări nemaîntâlnite a civilizației, a progresului științei, tehnicii, a biomedicinii. Este un secol care va fi asociat fără îndoială și cu drepturile omului, care devenite o normă a culturii și civilizației universale. Societatea internațională le-a transformat într-o cerință a democrației, considerându-le valori supreme ocrotite de omenire. Drepturile omului au căpătat nu numai dimensiuni de ordin constituțional, dar au intrat în catalogul valorilor ocrotite pe plan internațional. Totuși, paradoxal, cu toate că drepturile omului niciodată nu au fost așa de puternic glorificate ca în secolul ce tocmai s-a încheiat, ele au fost mai mult ca oricând încălcate în mod drastic. În secolul al XX-lea au avut loc cele mai oribile războaie, s-au înregistrat genociduri la o scară inimaginabilă. În istoria secolului care tocmai s-a sfârșit, s-au înscris războaie totale, masacre și măceluri, deportări, epurări după criteriile de rasă, criteriile etnice, de clasă, au avut loc discriminări ale minorităților etc.

Dezvoltarea fără precedent a relațiilor internaționale în societatea contemporană a fost însoțită de o creștere, de asemenea fără precedent, a criminalității internaționale prin proliferarea unor forme ale criminalității organizate pe teritoriul mai multor state¹. Progresul tehnico-științific înregistrat, precum și extinderea procesului de democratizare la nivel internațional, a creat posibilitatea mișcării cu ușurință a persoanelor și mărfurilor, conducând implicit la dezvoltarea societății umane în ansamblul său. Efectul indiscutabil benefic, pentru întreaga umanitate, a creat însă și posibilitatea unei largi proliferări a fenomenului criminalității la nivel mondial.

Pericolul tot mai accentuat determinat de creșterea criminalității transnaționale, necesitatea prevenirii și combaterii acesteia cu mai multă eficiență într-un cadru organizat la nivel mondial, a determinat adoptarea unor instrumente regionale sau mondiale care să unifice eforturile statelor lumii în stoparea proliferării criminalității transnaționale².

Crima organizată, din ce în ce mai activă, cu multiplele ei forme de manifestare, a inclus treptat în grupurile sale societăți cu capital privat sau de stat, multinaționale, oameni politici sau chiar persoane din structurile statale. Deschiderea granițelor,

¹ Bulai (2007), p. 120.

² Boroi (2008), p. 2.

în special la nivelul Uniunii Europene, prin crearea spațiului Schengen, oferă o nouă dimensiune criminalității transnaționale, care nu mai este ținută astfel de granițe sau bariere. În acest context, aceleași granițe sau bariere trebuie îndepărtate de o manieră sau alta din calea organelor judiciare chemate să ancheteze, judece, condamne sau să pună în executare hotărâri în cauze cu caracter transnațional.

A apărut treptat nevoia cooperării între state pentru predarea sau primirea persoanelor care au săvârșit infracțiuni pe teritoriul unui stat, refugiindu-se apoi în alt stat în vederea evitării urmăririi penale, judecării sau executării pedepsei. De asemenea, condamnarea unei persoane într-un stat, urmată de executarea pedepsei în statul al cărei resortisant este, implică cu necesitate cooperarea între cele două state pentru recunoașterea hotărârii străine și punerea în executare a acesteia. În vederea justei soluționări a unei cauze cu elemente de extraneitate, sunt necesare alte metode de cooperare, cum ar fi: indisponibilizarea ori confiscarea bunurilor care au servit la săvârșirea infracțiunii ori a produsului acesteia, bunuri care se află pe teritoriul altui stat; transmiterea unor obiecte ce constituie mijloace de probă; ascultarea unor martori sau experți care se regăsesc în alt stat decât în cel în care se desfășoară procesul penal; constituirea unor echipe comune de anchetă în vederea soluționării unor cauze cu caracter transnațional.

Cooperarea judiciară internațională în materie penală, reglementată prin Legea nr. 302/2004, constituie o provocare de maximă actualitate în domeniul dreptului, atât datorită importanței, cât și complexității pe care le implică, cu consecințe pe plan național și internațional.

Cooperarea judiciară în materie penală reprezintă un sistem deschis de principii și reguli a cărui funcționalitate este puternic influențată de conduita a doi actori naționali importanți chemați să pună în executare ordinea juridică internațională astfel creată: legiuitorul național și magistratul.

Cooperarea judiciară în materie penală nu este numai unul din pilonii fundamentali ai Uniunii Europene, ci creează astăzi, chiar și în afara spațiului de libertate, securitate și justiție, contextul unei cunoașteri aprofundate a sistemelor de drept ale statelor implicate. Totodată, ea subliniază faptul că încrederea și deschiderea pe care, în baza principiului cooperării loiale și a obligațiilor asumate la nivelul Uniunii Europene și în plan internațional, statele trebuie să o acorde unele altora, nu sunt întotdeauna manifestate pe deplin.

Cooperarea internațională în materie penală, care inițial avea un caracter exclusiv interguvernamental, asistența judiciară internațională, în sens larg, fiind solicitată sau acordată de sau prin intermediul autorităților executive, a căpătat în zilele noastre noi dimensiuni și valențe. Dacă la nivel global, cooperarea în domeniul penal rămâne, în general, cantonată în formalism, în Europa, și mai cu seamă la nivelul Uniunii Europene, deși încă guvernată preponderent de instrumente interguvernamentale, vorbim, după 1999, de cooperare judiciară, iar noile instrumente juridice, bazate pe principiile recunoașterii și încrederii reciproce, reglementează forme de cooperare directă între autorități judiciare, într-un spațiu judiciar comun¹.

¹ Radu (2008), p. 19.

Secțiunea a II-a

Principiile cooperării judiciare internaționale în materie penală

Cooperarea judiciară internațională în materie penală se bazează în principal pe următoarele principii fundamentale:

- preeminența dreptului internațional;
- protejarea intereselor fundamentale ale României;
- curtoazia internațională și reciprocitatea;
- recunoașterea hotărârilor străine și încrederea reciprocă;
- *aut dedere, aut judicare*;
- principiul specialității;
- principiul *non bis in idem*;
- principiul confidențialității.

2.1. Preeminența dreptului internațional

Acest principiu este menționat în Legea nr. 302/2004, unde se precizează că prevederile acesteia se aplică în baza și pentru executarea normelor interesând cooperarea judiciară în materie penală, cuprinse în instrumentele juridice internaționale la care România este parte, pe care le completează în situațiile nereglementate.

De asemenea, cooperarea cu un tribunal penal internațional sau o organizație internațională publică, în conformitate cu dispozițiile în materie ale unor instrumente internaționale speciale, cum sunt statutele tribunalelor penale internaționale, se examinează printr-o procedură legală distinctă, prevederile legii privind cooperarea judiciară internațională în materie penală putând fi aplicate în mod corespunzător, în completare, dacă este necesar.

2.2. Respectarea intereselor fundamentale ale României

Cooperarea judiciară internațională în materie penală este obligatorie, în temeiul tratatelor și convențiilor internaționale și bilaterale încheiate de țara noastră, dar există și limite ale cooperării.

Astfel, aplicarea dispozițiilor privind cooperarea judiciară internațională în materie penală este subordonată protecției intereselor de suveranitate, securitate, ordine publică și a altor interese ale României, definite prin Constituție. Aceasta înseamnă că, ori de câte ori, în cadrul unei activități de cooperare judiciară internațională în materie penală, vor fi puse în pericol valorile menționate mai sus, activitatea de cooperare în sine nu se va realiza, chiar dacă sunt îndeplinite toate celelalte condiții. De altfel, suveranitatea, securitatea și ordinea publică internă reprezintă valori fundamentale ale statului de drept, recunoscute ca atare și în alte documente internaționale și aplicate de către toate statele lumii în relațiile lor.

2.3. Curtoazia internațională și reciprocitatea

Cooperarea judiciară internațională în materie penală se realizează de regulă în virtutea unui tratat sau unei convenții multilaterale sau bilaterale. Lipsa unui asemenea tratat sau convenții nu reprezintă însă un impediment insurmontabil în realizarea cooperării judiciare.

În lipsa unei convenții internaționale, cooperarea judiciară se poate efectua în virtutea curtoaziei internaționale, la cererea transmisă pe cale diplomatică de către statul solicitant și cu asigurarea scrisă a reciprocității dată de autoritatea competentă a aceluși stat. În acest caz, Legea nr. 302/2004 constituie dreptul comun în materie pentru autoritățile judiciare române.

Lipsa reciprocității nu împiedică să se dea curs unei cereri de asistență judiciară internațională în materie penală, dacă aceasta:

a) se dovedește necesară datorită naturii faptei sau nevoii de a lupta împotriva anumitor forme grave ale criminalității;

b) poate contribui la îmbunătățirea situației inculpatului ori condamnatului sau la reintegrarea sa socială;

c) poate servi la clarificarea situației judiciare a unui cetățean român.

În cazul în care statul român formulează o cerere în baza curtoaziei internaționale, asigurarea reciprocității va fi dată de către ministrul justiției, pentru fiecare caz, ori de câte ori va fi necesar, la cererea motivată a autorității judiciare române competente.

2.4. Recunoașterea hotărârilor străine și încrederea reciprocă

Recunoașterea hotărârilor străine și încrederea reciprocă reprezintă principii fundamentale ale cooperării judiciare. Nu se poate concepe cooperare judiciară în lipsa încrederii reciproce în sistemele de drept ale statelor participante în mecanismul de cooperare și în garanțiile fundamentale oferite de acestea în procesul penal. Încrederea reciprocă duce implicit la recunoașterea hotărârilor unui alt stat în procedura cooperării judiciare, contribuind esențial la celeritatea și eficiența procesului penal.

De altfel, încă de la Consiliul European de la Tampere, în 1999, s-a precizat că recunoașterea hotărârilor străine și încrederea reciprocă reprezintă piatra de temelie a cooperării judiciare, contribuind decisiv la crearea unui spațiu de libertate, securitate și justiție la nivelul Uniunii Europene.

2.5. *Aut dedere, aut judicare*

Acest adagiul latin are o traducere simplă în limba română: ori predai, ori judeci.

Astfel, refuzul cooperării judiciare internaționale în materie penală obligă statul solicitat ca la cererea statului solicitant să supună cauza autorităților sale judiciare competente, astfel încât să se poată exercita urmărirea penală și judecata, dacă este cazul. În acest scop statul solicitat ar urma să transmită gratuit statului solicitat informațiile și obiectele privind infracțiunea. Statul solicitant va fi informat despre rezultatul cererii sale.

Acest principiu operează atât în cazul refuzului predării propriului resortisant, cât și în cazul refuzului predării unui cetățean străin.

2.6. Principiul specialității

Acest principiu se aplică în special în materia predării persoanelor în vederea urmăririi, judecării sau executării pedepsei și constă în regula ca persoana să fie urmărită, judecată, condamnată sau să execute pedeapsa strict pentru fapta care a declanșat procedura cooperării judiciare ce a rezultat în predarea acesteia, iar nu și pentru alte fapte comise anterior predării.

De la această regulă există și excepții:

a) în cazul în care statul care a predat-o consimte la extinderea obiectului predării și la alte fapte decât cele menționate inițial în cererea de predare;

b) având posibilitatea să o facă, persoana predată nu a părăsit, în termen de 45 de zile de la liberarea sa definitivă, teritoriul statului solicitant, ori dacă a revenit pe teritoriul acestuia după ce îl părăsise inițial.

Când calificarea dată faptei incriminate va fi modificată în cursul procedurii, persoana predată nu va fi urmărită sau judecată decât în măsura în care elementele constitutive ale infracțiunii recalificate ar îngădui predarea (în baza extrădării sau mandatului european de arestare).

2.7. Principiul *non bis in idem*

Principiul *non bis in idem* presupune că nimeni nu poate fi judecat, condamnat sau obligat să execute pedeapsa de două ori pentru aceeași faptă.

Această regulă impune anumite limitări în ceea ce privește cooperarea judiciară. Astfel, cooperarea judiciară internațională nu este admisibilă dacă în România sau în orice alt stat s-a desfășurat un proces penal pentru aceeași faptă și dacă:

a) printr-o hotărâre definitivă s-a dispus achitarea sau încetarea procesului penal;

b) pedeapsa aplicată în cauză, printr-o hotărâre definitivă de condamnare, a fost executată sau a format obiectul unei grațieri sau amnistii, în totalitatea ei ori asupra părții neexecutate.

Prevederile anterioare nu se aplică dacă asistența este solicitată în scopul revizuirii hotărârii definitive, pentru unul din motivele care justifică promovarea uneia din căile extraordinare de atac prevăzute de Codul de procedură penală al României.

De asemenea, principiul *non bis in idem* nu se aplică în cazul în care un tratat internațional la care România este parte conține dispoziții mai favorabile sub aspectul acestei reguli.

Principiul *non bis in idem* a fost amplu analizat și discutat atât în practica judiciară a Curții de Justiție a Uniunii Europene, cât și în cea a Curții Europene a Drepturilor Omului. Recent, cele două instanțe au ajuns la un numitor comun, interpretând noțiunea de *idem* care dă naștere limitării cooperării judiciare internaționale în materie penală.

2.7.1. Noțiunea de „aceleași fapte”

În cauza *Van Esbroeck*¹, Curtea de Justiție a Uniunii Europene a fost solicitată să clarifice, printre altele, domeniul de aplicare al noțiunii de „aceleași fapte” din articolul 54 din Convenția de Implementare a Acordurilor Schengen (CIAS). Întrebarea preliminară a fost dacă „aceleași fapte” se referă doar la identitatea faptelor materiale, sau dacă se cere, în plus, ca faptele să fie clasificate ca infracțiuni identice în ambele sisteme penale naționale. Privind din altă perspectivă, trebuie să existe o unitate „a interesului legitim protejat” așa cum Curtea a cerut în ceea ce privește sancțiunile comunitare pentru încălcarea dreptului concurenței²?

Curtea a ales să interpreteze principiul *non bis in idem* în sens mai larg decât a făcut-o anterior în acest domeniu al legislației UE și a reținut că nu este necesară „unitatea interesului legitim protejat” pentru aplicarea articolului 54 din CIAS. Potrivit Curții în *Van Esbroeck*, „singurul criteriu relevant” în sensul articolului 54 din CIAS este că ar trebui să existe o „**identitate a faptelor materiale, înțeleasă în sensul existenței unui set de circumstanțe concrete care sunt indisolubil legate între ele**”³.

De asemenea, Curtea a afirmat că autoritățile naționale competente, care trebuie să stabilească dacă există identitate de fapte materiale, trebuie să se limiteze la verificarea dacă acestea constituie un set de fapte indisolubil legate între ele. Surprinzător, aceeași concluzie a fost adoptată recent de Curtea Europeană a Drepturilor Omului, care și-a schimbat cu această ocazie criteriile de determinare a respectării principiului *non bis in idem*⁴.

Voi indica în continuare principalele constatări ale Curții de Justiție a Uniunii Europene ca fiind „aceleași fapte” în scopul aplicării articolului 54 CIAS. Curtea a concluzionat că nu este necesar pentru cantitățile de droguri implicate în cele două state contractante sau persoanele care ar fi participat la evenimentele din cele două state să fie identice⁵. De asemenea, exportul și importul acelorași droguri continuat apoi în diferite state contractante sunt considerate, în principiu, ca fiind „aceleași fapte”⁶, la fel ca și comercializarea de bunuri în alt stat membru, după importul lor în statul membru care a pronunțat achitarea⁷; luarea în posesie de tutun de contrabandă în străinătate într-un stat contractant și importul și deținerea aceluiași tutun într-un alt stat contractant, caracterizată prin faptul că inculpatul – care a fost urmărit în ambele state contractante – a avut încă de la început intenția să transporte tutunul, după ce a intrat prima dată în posesia acestuia,

¹ Cauza C-436/04, *Léopold Henri van Esbroeck*, [2006] ECR I, p. 2333.

² Cauzele conexe C-204/00 P, C-205/00 P, C-211/00 P, C-213/00 P, C-217/00 P și C 219/00 P, *Aalborg, Portland și altele v. Comisia* [2004] ECR I, p.123 (*Cement*). În *Cement*, Curtea a statuat că unitatea „de interes legitim protejat” este una dintre cele trei aspecte, condiție care trebuie îndeplinită pentru aplicarea principiului *non bis in idem* în dreptul concurenței CE.

³ La paragraful 36. Este regretabil, faptul că nici Tribunalul și nici Avocatul General nu par să fi luat în considerare cauza *Cement* în examinarea cauzei *Van Esbroeck*.

⁴ *Zolothukin c. Rusiei*, Hotărârea din 10 februarie 2009, [2010] CEDO. A se vedea și *Ruotsalainen c. Finlandei*, Hotărârea din 16 Iunie 2009, [2010] CEDO, în Vlăsceanu (2010), pp. 6-12.

⁵ Cauza C-150/05, *Jean Leon Van Straaten*, [2006] ECR I, p. 9327, paragraful 53.

⁶ *Van Straaten*, paragraful 53.

⁷ Cauza C-467/04, *Gasparini and Others*, [2006] ECR I, p. 9199, paragraful 57.

la o destinație finală traversând mai multe state contractante, constituie un comportament care poate fi inclus în conceptul de „aceleași fapte”¹.

Dimpotrivă, Curtea a statuat că fapte precum, în primul rând, a obține într-un stat contractant bani din trafic de droguri și, în al doilea rând, a schimba în case de schimb valutar situate într-un alt stat contractant bani proveniți tot din acel trafic, nu trebuie considerate ca fiind „aceleași fapte”, doar pentru că autoritatea națională competentă constată că faptele sunt săvârșite cu aceeași rezoluție infracțională².

2.7.2. *Noțiunea de „hotărâre definitivă”*

Esențial pentru interpretarea principiului *non bis in idem* este a avea o privire de ansamblu asupra constatărilor Curții în ceea ce privește conceptul de „hotărâre definitivă”.

Curtea a reținut în *Gözütok și Brugge*³ că o cauză este soluționată „definitiv” în sensul articolului 54 CIAS dacă se realizează o tranzacție între procuror și acuzat, în urma căreia acesta din urmă va plăti o amendă, fără implicarea instanței care urma să se pronunțe asupra fondului cauzei. Aceasta constituie o extindere a strictei interpretări a principiului de la deciziile luate de o instanță judecătorească la orice decizie pronunțată de către o autoritate cu atribuții în administrarea justiției penale în sistemul juridic național în cauză.

Dimpotrivă, în *Miraglia*⁴, Curtea a precizat că această condiție nu este îndeplinită atunci când acțiunea penală într-un stat este întreruptă din cauza unei proceduri paralele instituite într-un alt stat membru. După această decizie, se părea că este nevoie de o apreciere asupra fondului cauzei pentru a se putea dispune o hotărâre definitivă în cauză.

Curtea a infirmat această orientare în *Gasparini*, afirmând că principiul *non bis in idem* se aplică în cazul în care s-a pronunțat încetarea procesului penal datorită intervenirii prescripției răspunderii penale. Curtea a evitat prin această dispoziție pericolul instituirii unui precedent pentru condamnarea inculpaților și a aplicat pentru prima dată principiul *non bis in idem*, chiar dacă nu a existat nicio evaluare a fondului cauzei. Tot în *Gasparini*, Curtea a decis că principiul *non bis in idem* urmează să fie aplicat în ceea ce privește o decizie a autorităților judiciare ale unui stat contractant prin care inculpatul este achitat din lipsă de probe. Curtea a susținut că neaplicând acest principiu la o decizie definitivă de achitare a acuzatului din lipsă de probe ar avea efectul punerii în pericol a exercitării dreptului acestuia la libera circulație⁵.

Curtea a dus mai departe noțiunea de „hotărâre definitivă” în *Van Straaten*, stabilind că intră în noțiunea de hotărâre definitivă, împiedicând, pe cale de consecință, noi proceduri într-un alt stat membru, o hotărâre de achitare pronunțată pentru lipsă de probe. Punând accentul pe libera circulație a persoanelor, hotărârea Curții sancționează în același timp statul care a declanșat procedurile fără a avea suficiente dovezi, împiedicând desfășurarea unor proceduri ulterioare pentru aceleași fapte.

¹ Cauza C-288/05, *Jürgen Kretzinger*, [2007] ECR I, p. 6641, paragraful 40.

² Cauza C-367/05, *Norma Kraaijenbrink*, [2007] ECJ I, p. 619, paragraful 36.

³ Cauzele reunite C-187/01 și C-385/01, *Hüseyin Gözütok and Klaus Brügge*, [2003] ECR I, p. 1345.

⁴ Cauza C-469/03, *Filomeno Mario Miraglia*, [2005] ECR I, p. 2009.

⁵ A se vedea, în acest sens, *Van Esbroeck*, paragraful 34.

Domeniul de aplicare a noțiunii de „hotărâre definitivă” este oarecum limitat în *Turansky*¹. Curtea a apreciat că o decizie, pentru a fi considerat ca finală în sensul articolului 54 din CIAS, trebuie să **interzică definitiv** urmărirea ulterioară a faptei în statul respectiv. O decizie care, în temeiul legislației primului stat contractant care a instituit procedura penală împotriva unei persoane, nu interzice definitiv urmărirea ulterioară a faptei la nivel național, nu poate, în principiu, să constituie un obstacol pentru redeschiderea sau continuarea unui proces penal în ceea ce privește aceleași fapte împotriva persoanei respective într-un alt stat contractant. În concluzie, în cazul în care legislația națională prevede că un caz poate fi redeschis după neînceperea urmăririi penale a acuzatului pe motiv că fapta nu constituie infracțiune, atunci când sunt descoperite probe noi, această decizie nu este „definitivă”.

Curtea a luat o decizie interesantă în *Bourquain*². Chiar dacă a avut la îndemână calea mai ușoară urmată în *Gasparini* în ceea ce privește termenul de prescripție, Curtea a ales să abordeze o altă problemă, aceea a unei condamnări în lipsă. Curtea a precizat că o condamnare în lipsă este „definitivă” chiar dacă se ține cont de imposibilitatea de executare directă a pedepsei aplicate, deoarece exista obligația pentru organele judiciare de a oferi o nouă procedură de judecată condamnatului în lipsă în ipoteza în care acesta ar fi prins.

Există o contradicție în hotărârile Curții în cazuri *Bourquain* și *Turansky*. În *Bourquain*, Curtea a decis că o hotărâre este „definitivă”, chiar dacă există posibilitatea de a se declanșa un nou proces în cazul în care persoana condamnată în lipsă ar reapărea. În *Turansky*, decizie luată la 11 zile după *Bourquain*, Curtea a precizat că o decizie este „finală” atunci când este luată la terminarea urmăririi penale și interzice definitiv urmărirea ulterioară a faptei.

Considerăm că decizia luată în *Turansky* este cea corectă, iar soluția în *Bourquain*³ ar fi trebuit să se bazeze pe amnistie sau pe expirarea termenului de prescripție pentru a îndeplini condiția de „hotărâre definitivă” consacrată de articolul 54 CIAS.

O altă problemă abordată în *Gasparini* este dacă principiul *non bis in idem* se aplică și altor persoane decât cele al căror proces a fost definitiv soluționat într-un stat contractant (participanții la infracțiune)⁴. Răspunsul Curții a fost negativ, declarând că în acest caz nu este îndeplinită condiția de a fi „definitiv” soluționată această cauză cu referire la alte persoane decât cele urmărite sau judecate efectiv într-un stat membru. Chiar dacă inculpatul a invocat principiul legii mai favorabile (*mitior lex*), acest principiu nu s-ar aplica comparând legislația în vigoare în același timp în state membre diferite.

2.7.3. Noțiunea de „executare”

Curtea a analizat sensul de „executare” în câteva dintre deciziile sale. Aceasta a considerat că, din moment ce inculpatul și-a îndeplinit obligațiile impuse de organul

¹ Cauza C-491/07, *Vladimir Turansky*, [2008] ECR I, p. 11039.

² Cauza C-297/07, *Klaus Bourquain*, [2008] ECR I, p. 2245, paragrafele 18-25.

³ Chiar dacă soluția din *Bourquain* este corectă în ceea ce privește punerea în aplicare a principiului *non bis in idem*, motivația este mai puțin satisfăcătoare.

⁴ *Gasparini*, punctele 27-37.

judiciar, pedeapsa ocazionată de procedura prin care continuarea urmăririi penale este interzisă trebuie considerată ca fiind „executată” în sensul articolului 54 CIAS. Această decizie a fost luată de către Curte în cauza *Gözütok și Brugge*, în urma unei soluții de încetare a urmăririi penale dispusă de procuror ca urmare a încheierii unei tranzacții cu inculpatul în urma căreia s-a impus plata unei amenzi într-un stat membru, fără implicarea unei instanțe¹.

O clarificare suplimentară cu privire la conceptul de „executare” a fost dată de către Curte în *Kretzinger*. Curtea a precizat că pedeapsa a fost „executată” sau „este în curs de executare” atunci când inculpatul a fost condamnat, în conformitate cu legislația aceluși stat contractant, la o pedeapsă cu închisoarea a cărei executare a fost suspendată condiționat². Cu toate acestea, această condiție nu este îndeplinită în cazul în care inculpatul a fost reținut sau arestat preventiv pentru scurt timp, chiar dacă, în conformitate cu legea statului de condamnare, acea privare de libertate va fi dedusă din pedeapsa privativă de libertate executată ulterior³.

De asemenea, în *Kretzinger*, Curtea a răspuns instanței de trimitere care solicita, în esență, dacă și în ce măsură dispozițiile deciziei-cadru privind mandatul european de arestare au vreun efect asupra interpretării noțiunii de „executare”, în sensul articolului 54 din CIAS. Curtea a concluzionat că faptul că un stat membru în care o persoană a fost condamnată printr-o hotărâre definitivă în dreptul intern poate emite un mandat european de arestare în scopul executării pedepsei în temeiul deciziei-cadru nu ar trebui să afecteze interpretarea conceptului de „executare”⁴. În același spirit, opțiunea disponibilă unui stat membru de a emite un mandat european de arestare nu afectează interpretarea noțiunii de „executare”, chiar dacă hotărârea pronunțată în sprijinul unui posibil mandat european de arestare a fost dată în lipsă⁵. Formularea efectivă a principiului *non bis in idem*, în afară de existența unei condamnări definitive și obligatorii cu privire la aceleași fapte, solicită în mod expres să fie satisfăcută condiția de executare. Această condiție de executare prin definiție nu ar putea fi îndeplinită în cazul în care un mandat european de arestare urma să fie emis după procesul și condamnarea într-un prim stat membru, tocmai pentru a asigura executarea unei pedepse privative de libertate care nu fusese încă pusă în aplicare, în sensul articolului 54 din CIAS. Acest lucru este confirmat de decizia-cadru în sine, care, la articolul 3 alineatul (2), cere statului membru solicitat să refuze executarea unui mandat european de arestare în cazul în care autoritatea judiciară de executare este informată că persoana căutată a fost judecată definitiv într-un stat membru cu privire la aceleași fapte și dacă pedeapsa a fost executată. Cu alte cuvinte, concluzia Curții este că opțiunea unui stat membru de a emite un mandat european de arestare⁶ în vederea executării unei pedepse privative de libertate pronunțată de o instanță națională nu aduce atingere principiului *non bis in idem*. Adică, dacă un mandat european de arestare este emis, rezultă că pedeapsa nu este „executată”, „în curs de executare” sau „nu mai poate fi executată” în sensul articolului 54 din CIAS.

¹ *Gözütok și Brugge*, paragraful 48.

² *Kretzinger*, paragraful 44.

³ *Kretzinger*, paragraful 52.

⁴ *Kretzinger*, paragraful 64.

⁵ *Kretzinger*, paragraful 66.

⁶ Statul poate decide să emită un mandat european de arestare în vederea executării pedepsei sau poate renunța la executarea acesteia.

Curtea a precizat în *Bourquain* că această condiție în ceea ce privește executarea este îndeplinită atunci când, în momentul în care cea de-a doua procedură penală a fost inițiată, pedeapsa aplicată în primul stat nu mai poate fi executată, chiar dacă executarea pedepsei date în lipsă este condiționată de o nouă condamnare pronunțată în prezența inculpatului¹.

2.8. Principiul confidențialității

Pentru eficiența cooperării judiciare internaționale în materie penală, este esențial ca în faza declanșării procedurilor și până la luarea măsurilor preventive privative de libertate sau de indisponibilizare a bunurilor, schimburilor de informații etc., statul solicitat să aibă obligația de a asigura, pe cât posibil, la cererea statului solicitant, confidențialitatea cererilor care îi sunt adresate în domeniile cooperării judiciare. În cazul în care condiția păstrării confidențialității nu ar putea fi asigurată, statul solicitat va înștiința statul solicitant, care va decide.

Secțiunea a III-a

Formele cooperării judiciare internaționale în materie penală

Domeniul de aplicare al Legii nr. 302/2004 se limitează la următoarele forme de cooperare judiciară internațională în materie penală:

- a) extrădarea;
- b) predarea în baza unui mandat european de arestare;
- c) transferul de proceduri în materie penală;
- d) recunoașterea și executarea hotărârilor;
- e) transferarea persoanelor condamnate;
- f) asistența judiciară în materie penală;
- g) alte forme de cooperare judiciară internațională în materie penală.

Cooperarea judiciară internațională în materie penală nu se aplică modalităților specifice de cooperare polițienească internațională, dacă, potrivit legii, acestea nu se află sub control judiciar.

3.1. Extrădarea

Extrădarea este procedura prin care un stat suveran (statul solicitat) acceptă să predea la cererea unui alt stat (statul solicitant) o persoană care se află pe teritoriul său și care este urmărită penal sau trimisă în judecată pentru o infracțiune ori este căutată în vederea executării unei pedepse în statul solicitant².

¹ *Bourquain*, paragraful 48.

² Radu (2008), p. 23.

3.2. Predarea în baza unui mandat european de arestare

Predarea în baza unui mandat european de arestare este o procedură în care o decizie este emisă de autoritatea judiciară competentă a unui stat membru al Uniunii Europene, în vederea arestării și predării către alt stat membru a unei persoane solicitate în vederea efectuării urmăririi penale, a judecării sau în scopul executării unei pedepse sau a unei măsuri privative de libertate¹.

3.3. Transferul de proceduri în materie penală

Transferul de proceduri în materie penală este acea formă a cooperării judiciare în care efectuarea unei proceduri penale sau continuarea unei proceduri inițiate de autoritățile judiciare competente ale unui stat, pentru o faptă care constituie infracțiune, poate fi transferată unui alt stat, dacă transferul procedurii penale servește intereselor unei bune administrări a justiției sau favorizează reintegrarea socială în caz de condamnare.

3.4. Recunoașterea și executarea hotărârilor

Recunoașterea și executarea hotărârilor este acea formă a cooperării judiciare care presupune atribuirea unei hotărâri emise de o instanță din străinătate sau unui act judiciar străin a efectelor similare pe care le produce o hotărâre sau un act judiciar emis de către o instanță națională.

3.5. Transferarea persoanelor condamnate

Transferarea persoanelor condamnate constituie acea formă a cooperării judiciare în care un resortisant al unui stat, condamnat în străinătate, este transferat, după condamnare sau după executarea unei părți din pedeapsă, în statul al cărui cetățean este, pentru executarea pedepsei sau a restului de pedeapsă.

3.6. Asistența judiciară în materie penală

Asistența judiciară în materie penală vizează mai multe activități, îndeosebi comisiile rogatorii internaționale, audierile prin videoconferință, înfățișarea în statul solicitant a martorilor, experților și a persoanelor urmărite, transferul temporar al persoanelor deținute pe teritoriul statului solicitant, interceptarea și înregistrarea convorbirilor și a comunicărilor, supravegherea transfrontalieră, constituirea de echipe comune de anchetă, efectuarea de anchete sub acoperire sau livrări supravegheate, perchezițiile, ridicarea de obiecte și înscrisuri și sechestrul, transmiterea spontană de informații, remiterea obiectelor și dosarelor, precum și comunicarea actelor de procedură care se întocmesc ori se depun într-un proces penal.

¹ Boroi (2008), p. 15.

Asistența judiciară în materia penală se particularizează în relația între statele membre ale Uniunii Europene, în special în ceea ce privește dispozițiile pentru punerea în aplicare a acordurilor privind eliminarea treptată a controalelor la frontierele comune, dar și prevederi privind cooperarea în domeniul schimbului de informații legate de conturile și transferurile bancare, executarea în Uniunea Europeană a ordinelor de indisponibilizare a bunurilor sau a probelor, aplicarea principiului recunoașterii reciproce a sancțiunilor pecuniare și a ordinelor de confiscare.

3.7. Alte forme de cooperare judiciară în materie penală

Aceste forme se află în faza incipientă sau a acordului de principiu, cum ar fi recunoașterea și executarea ordinului european de restricție, care presupune recunoașterea și executarea pe tot cuprinsul Uniunii Europene a unei hotărâri judecătorești prin care persoanei condamnate i se interzice dreptul de a comunica cu victima sau cu membri de familie ai acesteia, cu persoanele cu care a comis infracțiunea sau cu alte persoane, stabilite de instanță, ori de a se apropia de acestea.

Secțiunea a IV-a

Mic dicționar de termeni în materia cooperării judiciare internaționale penale

În sensul legii privind cooperarea judiciară internațională în materie penală, termenii și expresiile următoare se definesc astfel:

- a) *stat solicitant* – statul care formulează o cerere în domeniile reglementate de Legea nr. 302/2004;
- b) *stat solicitat* – statul căruia îi este adresată o cerere în domeniile reglementate de Legea nr. 302/2004;
- c) *autoritate centrală* – acea autoritate astfel desemnată de statul solicitant sau de statul solicitat, în aplicarea dispozițiilor unor convenții internaționale;
- d) *autoritate judiciară* – instanțele judecătorești și parchetele de pe lângă acestea, stabilite potrivit legii române, precum și autoritățile care au această calitate în statul solicitant, conform declarațiilor acestuia din urmă la instrumentele internaționale aplicabile;
- e) *persoană urmărită* – persoana care formează obiectul unui mandat de urmărire internațională;
- f) *persoană extrădabilă* – persoana care formează obiectul unei proceduri de extrădare;
- g) *extrădat sau persoană extrădată* – persoana a cărei extrădare a fost aprobată;
- h) *extrădare activă* – procedura de extrădare în care România are calitatea de stat solicitant;
- i) *extrădare pasivă* – procedura de extrădare în care România are calitatea de stat solicitat;

- j) *persoana solicitată* – persoana care face obiectul unui mandat european de arestare;
- k) *condamnare* – orice pedeapsă sau măsură de siguranță aplicată ca urmare a săvârșirii unei infracțiuni;
- l) *măsură de siguranță* – orice măsură privativă sau restrictivă de libertate care a fost dispusă pentru completarea sau înlocuirea unei pedepse printr-o hotărâre penală;
- m) *hotărâre* – o hotărâre judecătorească prin care se pronunță o condamnare;
- n) *stat de condamnare* – statul în care a fost condamnată persoana care poate fi transferată sau care deja a fost transferată;
- o) *stat de executare* – statul către care condamnatul poate fi transferat sau a fost deja transferat în vederea executării pedepsei sau a măsurii de siguranță aplicate;
- p) *resortisant* al unui stat de condamnare sau de executare, în cazul României, este cetățeanul român;
- r) în sensul titlului III din Legea nr. 302/2004, *autoritate judiciară emitentă* este autoritatea judiciară a unui stat membru al Uniunii Europene, competentă să emită un mandat european de arestare, potrivit legii acelui stat;
- s) în sensul titlului III din Legea nr. 302/2004, *autoritate judiciară de executare* este autoritatea judiciară a unui stat membru al Uniunii Europene, competentă să execute un mandat european de arestare, potrivit legii acelui stat;
- ș) în sensul titlului III din Legea nr. 302/2004, *stat membru emitent* este statul membru al Uniunii Europene în care s-a emis un mandat european de arestare;
- t) în sensul titlului III din Legea nr. 302/2004, *stat membru de executare* este statul membru al Uniunii Europene căruia îi este adresat un mandat european de arestare.

Secțiunea a V-a

Aspecte comune privind cooperarea judiciară în materie penală

În Legea nr. 302/2004 sunt prevăzute o serie de dispoziții comune tuturor formelor de cooperare judiciară internațională în materie penală, și în special cele referitoare la competență, autorități centrale, transmiterea cererii, limbi utilizate, cheltuieli efectuate în procesul de cooperare, precum și la remiterea de obiecte și bunuri.

5.1. Competența

Cererile adresate autorităților române în domeniile reglementate de Legea nr. 302/2004 se îndeplinesc potrivit normelor române de drept procesual penal, dacă prin lege nu se prevede altfel.

Competența autorităților române pentru a formula o cerere în domeniile reglementate de Legea nr. 302/2004 sau de a executa o asemenea cerere este stabilită de dispozițiile Titlurilor II-VII ale Legii nr. 302/2004, precum și de alte acte normative pertinente.

5.2. Autoritățile centrale române

Cererile formulate în domeniile reglementate de Titlurile II (extrădarea) și IV-VII (transferul de proceduri, recunoașterea și executarea hotărârilor, transferul persoanelor condamnate, asistența judiciară internațională) din Legea nr. 302/2004 se transmit prin intermediul următoarelor autorități centrale:

a) Ministerul Justiției, dacă au ca obiect extrădarea și transferarea persoanelor condamnate sau dacă se referă la activitatea de judecată ori la faza executării hotărârilor penale;

b) Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție, dacă se referă la activități din faza de cercetare și urmărire penală;

c) Ministerul Administrației și Internelor, dacă se referă la cazierul judiciar.

5.3. Transmiterea cererii de cooperare

5.3.1. Transmiterea directă

Cererile de asistență judiciară în materie penală pot fi transmise direct de autoritățile judiciare solicitante autorităților judiciare solicitate, în cazul în care instrumentul juridic internațional aplicabil în relația dintre statul solicitant și statul solicitat reglementează acest mod de transmitere. În alte cazuri, cererile de asistență judiciară în materie penală pot fi transmise direct de autoritățile judiciare solicitante autorităților judiciare solicitate în caz de urgență, însă o copie a acestora va fi transmisă simultan la Ministerul Justiției sau la Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție, după caz.

Aceeași procedură va fi urmată și pentru transmiterea răspunsului la cererile urgente de asistență judiciară în materie penală. Transmitterile directe se vor putea efectua prin intermediul Organizației Internaționale a Poliției Criminale (Interpol).

5.3.2. Alte modalități de transmitere a cererilor

Regula generală privind transmiterea cererilor de cooperare judiciară este că aceasta se face prin intermediul autorității centrale desemnate.

Pentru transmiterea cererilor în baza acordului între statul solicitant și statul solicitat, pot fi folosite și mijloacele electronice adecvate, în special faxul, atunci când sunt disponibile, dacă autenticitatea și confidențialitatea cererii, precum și credibilitatea datelor transmise sunt garantate.

Faptul că în instrumentul internațional aplicabil nu există mențiuni referitoare la transmiterea directă nu împiedică însă recurgerea la căile urgente, dacă se impune acest lucru.

5.4. Limbile utilizate

Cererile de cooperare judiciară internațională în materie penală adresate României și actele anexe trebuie însoțite de o traducere în limba română sau în limba engleză ori